

Davidova zvezda

Šesterokraka judovska zvezda, ki jo poznamo tudi pod imeni Magen David oz. »Davidov ščit«, heksagram in redkeje Salomonov žig, ima dolgo in zapleteno zgodovino. Domneva se, da predstavlja obliko ščita kralja Davida (ali znak na njem), vendar pa tega ne potrjuje noben zapis v literaturi rabijev. Ta znak je v zgodnji judovski literaturi in umetnosti celo tako redek, da obstaja domneva, da gre za ponaredek. Čeprav je danes najpogostejši in najboljše poznan znak judovstva in judovske identitete, pa je ta status dobil šele v zadnjih dvesto letih. Pred tem so ga povezovali predvsem z magijo in insignijami v posameznih družinah ali skupnostih. Znak, ki ga sestavljata prepletena enakostranična trikotnika, je pogost na Srednjem vzhodu in v severni Afriki in naj bi prinašal srečo. Občasno se pojavlja v zgodnjih judovskih umetniških delih, toda nikoli kot tipičen judovski simbol. »Uradnemu« simbolu judovstva je bila takrat še najbližje menora. Kljub dvomljivi vsebini pa je bil ta znak judom dolgo všeč in so mu pripisovali poseben izvor. Danes pa se je zaradi vsesplošne razširjenosti predvsem kot simbola Izraela pojavilo vprašanje spornosti njenega izvora.

Zaradi simetrične oblike je bila šesterokraka zvezda že od davnih časov priljubljen simbol mnogih kultur. Antropologi trdijo, da navzdol obrnjeni trikotnik predstavlja žensko, navzgor obrnjeni pa moško energijo. Skupaj tako ponazarjata enotnost in harmonijo. V alkimiji trikotnika predstavljata ogenj in vodo, njuna kombinacija pa skladnost nasprotij. Nekateri srednjeveški alkimisti so za prikaz prekrivanja teh dveh področij uporabili celo *ish mayim* - ognjeno vodo in *shamayim*

- nebesa. Zaradi tega simbolizma so včasih uporabili šesterokrako zvezdo kot znak nad vhodom v trgovino s konjakom.

Strokovnjaki, kot je Franz Rosenzweig, pripisujejo znaku pomemben teološki pomen. Nekateri na primer pravijo, da zgornji trikotnik gleda navzgor proti Bogu, spodnji pa navzdol proti realnemu svetu. Drugi pravijo, da sta trikotnika prepletena in zato ne ločljiva kot judje. Spet drugi dodajajo, da tri strani predstavljajo tri vrste judov: **Kohanim**, levite in Izraelce. Te teorije so s teološkega vidika sicer zanimive, vendar pa imajo le malo zgodovinske osnove.

Judje so šesterokrako zvezdo prvič uporabili kot žig v starem Izraelu (6. stol. pr. Kr.), potem pa jo najdemo šele osem stoletij kasneje na preprogi sinagoge v Kapernaumu. Vendar pa je mogoče, da so bile te prve šesterokrake zvezde zgolj okrasni motivi. Ironično je, da sta šesterokraka zvezda in svastika, ki je prav tako pogost starodaven motiv, na zidu sinagoge v Kapernaumu postavljeni druga poleg druge. V srednjem veku so se šesterokrake zvezde velikokrat pojavljale na cerkvah, v sinagogah ali na judovskih obrednih predmetih pa le redkokdaj. Najpomembnejši judovski simbol je bila od antike do obdobja po renesansi menora in ne judovska zvezda.

Strokovnjaki so poskušali izslediti Davidovo zvezdo vse od časa kralja Davida do rabija Aki-ve in upora Bar Kokhbe (»sina zvezdek«) leta 136 po Kr. ali do kabalistov, posebno do rabija Isaaca Lurie (16. stol.), vendar nobena judovska literatura ali artefakti njenega tako zgodnjega izvora ne potrjujejo. Vsi dokazi pričajo, da so šesterokrako zvezdo začeli uporabljati v praktični kabali oz. judovski magiji v 6. stol. po Kr.

Legende ta simbol povezujejo s Salomonovim žigom, čarobnim pečatnim prstanom, s katerim je kralj Salomon obvladoval demone in duhove. Originalni prstan je imel vtisnjen tetragramaton, sveto ime Boga iz štirih črk, ki pa ga je na srednjeveških amuleti zamenjala šesterokraka ali peterokraka zvezda, zraven katere so se velikokrat pojavljali divji Levi. Zvezda na teh prstanih se je ponavadi imenovala Salomonov žig.

V srednjeveških časih je bila šesterokraka zvezda tudi judovski tiskarski ali heraldični znak. V ta namen so jo uporabljali predvsem v Pragi in člani judovske družine Foa, ki so živeli v Italiji in na Nizozemskem. Leta 1354 je cesar Karel IV. Praški judom v Pragi podelil pravico, da ob posebnih prilikah izobesijo svojo zastavo. Podobna zastava z zvezdo v sredini se je ohranila do današnjih dni v Altneuschulu, najstarejši sinagogi v Pragi. Od tam se je Davidova zvezda razširila po judovskih skupnostih na Češkem in Moravskem, kasneje pa še v vzhodni Evropi. Na Dunaju sta bila v 17. stol. judovski in katoliški predel ločena z mejnim kamnom, ki je imel na eni strani šesterokrako zvezdo, na drugi pa križ. Takrat so šesterokrako zvezdo prvič uporabili kot znak judovstva in ne samo kot znak do ločene skupnosti.

Poleg legend o Salomonovem prstanu judovski srednjeveški čarovniški teksti pišejo tudi o čarobnem ščitu kralja Davida, ki ga je varoval pred sovražniki. Glede na ta besedila naj bi bilo na ščitu vtisnjeno ime Boga iz sedemindvajsetih črk, Shaddai (Vsemogočen), ali angelska imena. Sčasoma naj bi ščit dobil jud Makabejec. Kabalist Isaac Arama je v 15. stol. trdil, da je bil psalm 67, kasneje zaradi sedmih verzov (skupaj z uvodnim) znan kot Menorah psalm, vgraviran na Davidovem ščitu v obliki menore. Po drugi teoriji naj bi bilo na zunanjih šestih trikotnikih zvezde šest darov Svetega duha iz Izaije 11, 2. Sčasoma je v priljubljenih legendah o Davidovem ščitu

menoro zamenjala šesterokraka zvezda, peterokraka pa se enači s Salomonovim žigom.

Šesterokrako zvezdo so ljudje pogosto pojmovali tudi kot odrešenjski simbol zaradi nje ne zveze z Davidom, ki je bil Odrešenikov prednik. Na večer pred šabatom so nemški judje prižgali medeninasto oljno svetilko v obliki šesterokrake zvezde, ki so jo imenovali *Judenstern* (judovska zvezda), kar je simboliziralo šabat kot predokus mesijanske dobe. Šesterokraka zvezda je bila zaradi odrešenjskega pomena priljubljena tudi med učenci Shabbataie Tzevija, lažnega mesija iz 17. stoletja.

Z osvoboditvijo judov po francoski revoluciji so ti začeli iskati simbol, ki bi bil njihov znak, tako kot je za kristjane križ. Predvsem zaradi heraldičnih značilnosti so se odločili za šesterokrako zvezdo. Njena geometrična oblika in arhitekturne značilnosti so pritegnile arhitekte za sinagoge, ki večinoma niso bili judje. Ironično je, da so judje iz Evrope in Orienta videvali šesterokrako zvezdo na kabalističnih amuleti, potem pa so prevzeli ta sekularizirani znak razsvetljenih judov kot legitimen judovski simbol, čeprav ni imel nikakršne verske ali biblijske vsebine.

V srednjem veku so morali podobno kot v nacistični Nemčiji judje pogosto nositi našitke, vendar pa to ni vedno bila Davidova zvezda. Nuno Goncalves je tako v 15. stoletju naslikal rabina s šesterokrakim našitkom, ki pa spominja na tiskarsko zvezdico. V 17. stol. se je zelo razširila uporaba Davidove zvezde na sinagogah. Na ta način je označevala božje hrame na enak način kot križ krščanske cerkve. Razlage, zakaj je bil v ta namen izbran ravno ta znak, pa nisem našel nikjer.

Davidova zvezda je postala splošno znana kot simbol judovstva, ko jo je leta 1897 za svoj znak prevzelo sionistično gibanje. Kljub temu je bilo o njej še več let mnogo polemik. Z ustanovitvijo moderne države Izrael je bilo veliko debat o tem, ali naj se ta znak uporabi na zastavi ali ne.